

För ökad trygghet i studievardagen

Saco studentråds prioriterade frågor 2022

Innehåll

Inledning	1
Examensvillkoret	2
Föräldraskap under studier	4
Studiemedlet	5
Studenthälsan	6
Källor	7

För ökad trygghet i studievardagen
Saco studentråds förslag för en tryggare studietid

© Saco studentråd, 2022

www.saco.se/saco-studentråd/

Inledning

Saco studentråd är Sveriges största fackliga studentfederation. Vi utgör student- och framtid rösten inom Saco och samlar totalt 115 000 studentmedlemmar från 17 av Saco:s 21 förbund. Saco studentråd driver studentsektionernas gemensamma frågor som är av vikt för studenter oberoende av utbildnings- och professionsval.

För många studenter kan studietiden bli mycket tryggare genom konkreta reformer eller förbättringar i existerande system. Det här dokumentet tar upp förbättringsområden för studenters ekonomi både under och direkt efter studietiden, förbättrade villkor för studerande föräldrar och förbättringar i studenthälsan och för studerandes hälsa.

Innehållet i det här dokumentet är de frågor som Saco studentråd väljer att särskilt lyfta till beslutsfattare och andra makthavare under valåret 2022. Det är en sammanställning och utveckling av frågor som Saco studentråd tidigare har drivit i närtid och syftet är att ge en överblick över Saco studentråds prioriterade områden under valåret.

Vissa frågor av särskild vikt för studenter är således inte inkluderade då det inte är frågor som Saco studentråd har arbetat med tidigare och som därför bäst besvaras av Sacoförbundens studentsektioner eller av andra delar av studentrörelsen. Två exempel är högskolans finansiering och frågan om bostäder för studenter. Det finns även en rad utbildningsspecifika frågor som inte lyfts här, exempelvis vad gäller verksamhetsförlagd utbildning eller praktikkurser. Dessa lyfts bäst av Sacoförbundens egna studentorganisationer, som besitter den särskilda och erfarenheten i de här frågorna kompetensen.

Saco studentråds förslag:

- Inför ett examensvillkor i a-kassan. Examensvillkoret ska ge nyexaminerad student från högre utbildning möjlighet att söka relevant arbete under 100 dagar med minimibeloppet i a-kassan.
- Höj tilläggsbidraget i studiemedlet med 50 procent.
- Ge UKÄ i uppdrag att undersöka vilka praktiska hinder som studerande föräldrar upplever i relation till sina studier.
- Höj studiebidraget så att det utgör en tredjedel av totalbeloppet vid fullt uttag av studiemedel.
- Studielånets kreditförluster ska inte fullt ut täckas av återbetalande låntagare genom studielånsräntan.
- Studenthälsans rehabiliteringsuppdrag ska förtydligas.
- Det ska från studenthälsorna finnas möjlighet att remitteras direkt till specialistvården.
- Tillsätt en utredning för att ta fram förslag på hur studenthälsan vid lärosätena kan integreras med övrig vård.

För frågor om innehållet:

Albert Ohlin
076 – 109 39 79
albert.ohlin@saco.se

Examensvillkoret

Under coronapandemin sköt arbetslösheten upp till historiskt höga nivåer. Akademiker som grupp var inte undantagna effekterna och gruppen unga var som vanligt särskilt hårt drabbade (Saco, 2021). Ungdomsarbetslösheten har dessutom bitit sig kvar på en relativt hög nivå även när arbetslösheten i övrigt har sjunkit (Ekonomifakta, 2021). Samtidigt lider svensk arbetsmarknad av matchningsproblem. Enligt en studie från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, MUCF, så uppgav endast drygt varannan person i åldern 16–29 år att de har ett arbete som motsvarar deras utbildning år 2018 (MUCF, 2019).

En bidragande orsak till matchningsproblematiken är att unga akademiker inte ges tillräckliga möjligheter att söka arbete efter avslutade studier. Utbetalning av studiemedel avslutas i samband med att studierna avslutas och nyexaminerade står därefter utan inkomst. Det lämnar många av de som är i slutet av sina studier med två alternativ:

- 1) Att påbörja sitt arbetssökande innan avslutade studier.
- 2) Att ta eller återgå till ett arbete som inte motsvarar deras kompetens eller preferens på anställningsform.

Att påbörja sitt arbetssökande innan avslutade studier är vanligt för många nyexaminerade akademiker. Siffror från fackförbundet Akavia visar att fyra av tio av studenter i deras utbildningsgrupper¹ under 2021 fick det första kvalificerade arbetet innan avslutade studier (Akavia, 2021). Det är naturligtvis positivt att många får arbete innan avslutade studier, men intensivt arbetssökande vid sidan av sin heltidssysselsättning riskerar att förlänga studierna och skapa sämre genomströmning. Samma studie från Akavia visar att av de som varken har ett arbete eller självmant valt att läsa vidare väljer knappt hälften att förlänga sina studier när de inte hittar arbete (Akavia 2021). Att ta ett arbete innan avslutade studier riskerar dessutom att leda till att studierna inte blir färdiga. I en intervju i tidningen Ny Teknik 2019 bedömde Jörgen Bülow, utbildningsområdesledare på Chalmers Tekniska Högskola, att så många som en av tio av Chalmers civilingenjörsstudenter avslutar sina studier till förmån för arbete med bara en termin kvar av studierna (Ny Teknik, 2019).

Att ta eller återgå till ett arbete som inte motsvarar den examinerades kompetens riskerar att skapa en undanträngningseffekt. Nyexaminerade tar relativt okvalificerade arbeten som annars hade kunnat gå till personer som står utan arbete. Det är problematiskt på två sätt. Den nyexaminerade får mindre tid att söka relevant anställning och riskerar därför att bli kvar vid ett okvalificerat arbete, vilket är ett stort resursslöseri för samhället som har bekostat utbildningen. Därtill får personer utan sysselsättning inte möjlighet att skaffa sig värdefull arbetslivserfarenhet för stabilare etablering på arbetsmarknaden senare. Möjligheten att kunna ta kortare anställningar är viktigt för framför allt ungas möjligheter att slippa drabbas av långtidsarbetslöshet (Arbetsförmedlingen, 2021). Att möjligheter till arbete då upptas av nyexaminerade personer i väntan på ett arbete i linje med sin kompetens men i behov av temporär inkomst är onödigt och potentiellt kostsamt.

---

¹ Akavia organiserar ekonomer, jurister, samhällsvetare, kommunikatörer, it-akademiker och personalvetare

I dag behöver den nyutexaminerade som står utan arbete vid avslutade studier förlita sig på sparade pengar eller stöd från anhöriga i väntan på ett arbete. En rapport från CSN (2021a) visar att fler än fyrtio procent av studenter inte skulle klara av att betala en oväntad utgift på 12 000 kronor utan lån eller att be om hjälp. Samma studie visar att den genomsnittlige studenten har 10 700 kronor i utgifter per månad. Det går alltså att dra slutsatsen att många studenter inte skulle klara att vara arbetsökande i mycket mer än en månad utan inkomst eller hjälp från anhöriga.

För genomströmningen, för ungas etablering på arbetsmarknaden och för nyexaminerades ekonomiska trygghet och oberoende är det därför mycket angeläget att det finns tid för nyexaminerade att söka relevanta arbete efter avslutade studier. Saco studentråds förslag är ett examensvillkor i a-kassan, som skulle ge den nyexaminerade studenter från högre utbildning rätt till 100 dagars a-kassa på miniminivå vid avslutade heltidsstudier och uttagen examen. Förslaget är en utveckling av det tidigare studerandevillkoret, som togs bort 2007.

Risken att nyexaminerade skulle avstå arbete till förmån för a-kassa bedöms som liten. I förslaget finns ett tydligt slutdatum för rätten till ersättning. Ersättningsnivån kommer vara markant lägre än lönen för arbetet efter avslutade högskolestudier. Dessutom ser många nyexaminerade fram emot att starta sina yrkeskarriärer vid första, bästa tillfälle.

Saco studentråds förslag:

- Inför ett examensvillkor i a-kassan. Examensvillkoret ska ge nyexaminerad student från högre utbildning möjlighet att söka relevant arbete under 100 dagar med minimibeloppet i a-kassan.

Föräldraskap under studier

I takt med att studier öppnas upp för fler och kompetensväxling och -utveckling blir en kontinuerlig del av akademikers arbetsliv kommer studentpopulationens sammansättning att förändras. Behovet av omställning mitt i arbetslivet kommer sannolikt innebära att fler föräldrar med barn under 12 år kommer att efterfråga högskoleutbildning i olika former. I dag är däremot både de praktiska och de ekonomiska förutsättningarna alldeles för dåliga för att på ett hållbart och tryggt sätt kunna kombinera högre utbildning med föräldraskap. Det ställer nya krav på såväl studiemedelssystemet som på den högre utbildningen.

Vad gäller de ekonomiska förutsättningarna är studenter med barn bland de mest utsatta grupper av studenter. En studie från CSN (2021a) visade att så många som 62 procent av studerande med barn lever i hushåll som inte skulle klara av en oväntad utgift på 12 000 kronor utan att låna eller be om hjälp. Det ska jämföras med gruppen av studerande som inte har barn där sex av tio uppger att de skulle klara av att betala en så stor utgift inom en månad. Sådana ekonomiska förutsättningar skapar otrygghet för barnen. Det omställningsstudiestödet som arbetsmarknadens parter har förhandlat fram kommer med stor sannolikhet underlätta för en del föräldrar. Men endast de föräldrar som har haft en stadigvarande etablering på arbetsmarknaden innan påbörjade studier kommer att omfattas. Många föräldrar under 30, framför allt de som har studerat tidigare, kommer inte omfattas av omställningsstudiestödet. Därför är det angeläget att förbättra den ekonomiska situationen för föräldrar som väljer att studera med inkomst från det "traditionella studiemedelssystemet". Saco studentråd föreslår att tilläggsbidraget som betalas ut till föräldrar som väljer att studera med studiebidrag ökar med 50 procent. För 2022 skulle det för en heltidsstuderande förälder med två barn innebära ökade inkomster med 520 kronor i månader (CSN, 2021b).

Vad gäller de praktiska förutsättningarna för att kombinera föräldraskap med studier är ett stort problem att kunskapsläget är för lågt. Enligt en studie från Ungdomsbarometern (2021) uppger närmare hälften av alla föräldrar med barn under 12 år att ett av de största hindren till att läsa vidare är att det inte skulle fungera med deras familjesituation. Exakt vilka praktiska hinder som föräldrar ser till att påbörja studier är oklart, men Saco studentråd (2021) har tidigare identifierat föräldrapenning och tillgång till havandeskapspenning som potentiella förbättringsområden. Andra möjliga områden är tillgång till studienära förskola, reella möjligheter till fria kvällar och helger och bättre förutsättningar för vård av barn under studietiden. Redan 2009 konstaterade CSN i en studie om föräldraskap och studier att "högskolor och universitet tycks inte ha gjort tillräckligt för att anpassa sitt arbetssätt till föräldraskap" (CSN, 2009: s. 2). För att ge lärosätena möjligheter att anpassa sina arbetssätt behöver behoven för studerande föräldrar kartläggas och riktlinjer och regler tas fram för hur föräldraskap och studier ska kombineras på ett tryggt och hållbart sätt.

Saco studentråds förslag:

- Höj tilläggsbidraget i studiemedlet med 50 procent.
- Ge UKÄ i uppdrag att undersöka vilka praktiska hinder som studerande föräldrar upplever i relation till sina studier.

Studiemedlet

Ekonomiskt är studenter en utsatt grupp. CSN (2021a) konstaterar att en stor andel studenter inte hade klarat av att betala en oväntad utgift på 12 000 kronor och att så många som en av fyra studenter har utgifter som överstiger deras inkomster. Fyra av tio studenter väljer att arbeta vid sidan av studierna och den vanligaste anledningen är för att få extra pengar – långt vanligare än att arbeta för att få erfarenhet. Bland studenter i åldrarna 25 och över uppger nästan hälften att de arbetar för att ha råd att studera.

När CSN frågar studenter om i vilken utsträckning CSN täcker deras levnadsomkostnader uppger sex av tio studenter att CSN inte fullt ut täcker deras omkostnader (CSN, 2021c). Det vanligaste alternativet är att uppge att studiemedlet täcker över 75 procent men inte hela levnadsomkostnaderna, vilket innebär att även en mindre ökning skulle innebära att studenter inte skulle behöva förlita sig på andra inkomstkällor än studiemedlet medan de studerar.

Att studiemedlet är för lågt är alltså tveklöst. I den politiska debatten har förslag om ökade studielån för att underlätta för studenters boendesituation (Dagens Industri, 2020) och att indexera studiemedlet mot inkomstutvecklingen i stället för prisbasbeloppet (S-studenter, 2020) presenterats i närtid. Saco studentråd välkomnar alla förslag som skulle förbättra den ekonomiska situationen för Sveriges studenter. Stora strukturförändringar kring det linjära studiemedlet är bra, men det finns möjligheter att förbättra situationen för studenter här och nu genom det existerande studiemedelssystemet.

På lång sikt anser Saco studentråd att studiemedlet bör vara delat i två lika stora delar bidrag och lån. Som ett steg i den riktningen anser Saco studentråd att studiebidraget bör höjas från dagens nivå, så att det utgör en tredjedel av totalbeloppet vid fullt uttag av både studielån och studiebidrag. 2022 skulle det innebära en ökning med studiemedlet med 500 kronor i månaden för den student som tar ut fullt studiebidrag och -lån.

Studiemedlet är en ständigt relevant fråga för Saco studentråd. Under hösten aktualiserades frågan om studielånsräntan genom en föreslagen kraftig höjning från dagens nivå, för att täcka studielånets kreditförluster (Utbildningsdepartementet, 2021). Saco studentråds namninsamling² mot förslaget samlade över 80 000 underskrifter. Saco studentråd är fortsatt motståndare till att betalande studielånstagare ska betala för de låntagare som inte återbetalar sina skulder.

Saco studentråds förslag:

- Höj studiebidraget så att det utgör en tredjedel av totalbeloppet vid fullt uttag av studiemedel.
- Studielånets kreditförluster ska inte fullt ut täckas av återbetalande låntagare genom studielånsräntan.

---

² Namninsamlingen: <https://www.saco.se/student/namninsamling>

Studenthälsan

Studenters ohälsa är ett stort problem vid Sveriges lärosäten, någonting som blivit särskilt tydligt under coronapandemin. När lärosätena ställde om till distansundervisning och studiesociala aktiviteter förpassades till online eller helt ställdes in ökade stressen, oron och känslan av ensamhet (UKÄ, 2021). Det finns risk att det kommer finnas en betydande hälsoskuld till studenterna när lärosäten återgår till undervisning på plats fullt ut. Men problematiken kring studerandes mående är långt ifrån ny.

Andelen studenter som uppger nedsatt psykiskt välbefinnande är mycket högre än andelen bland yrkesarbetande. Sedan 2012 har andelen studerande med psykisk problematik ökat med nästan 20 procent och 2018 uppgav så många som en av fyra studenter nedsatt psykiskt välbefinnande (Folkhälsomyndigheten, 2021). En rapport från CSN (2020) visar att fyra av tio av de som studerar med studiemedel inte uppger att de mår bra eller mycket bra. Än mer illavarslande är att närmare 40 procent av de tillfrågade studerande på universitet eller högskola uppger att de mår något eller mycket sämre än innan de påbörjade sina studier. Den student som under studietiden utvecklar en hälsorelaterad problematik eller som inte får rätt behandling kommer sannolikt att vara sämre rustad för arbetslivet och mer trolig att återfå samma problematik när hen tar sitt första arbete.

Idag finns studenthälsan vid lärosätena med uppdrag att ge studenterna tillgång till hälsovård, särskilt förebyggande hälsovård. I övrigt är uppdraget till studenthälsorna otydligt, något som Saco och Saco studentråd påpekat tidigare (Saco studentråd, 2020). Studenthälsorna borde få ett tydligt rehabiliteringsuppdrag och samtliga studenthälsor bör ha den kompetens som studenterna behöver för att hantera studierelaterad problematik.

Lika viktigt är att studenthälsan är väl integrerad med övrig vård i samhället. En särskild problematik idag är glappet mellan studenthälsan och primärvården. En student som vänder sig till studenthälsan med icke-studierelaterad problematik som bäst hanteras av den offentliga vården behöver idag först ställa sig i kö till studenthälsan för att sedan hänvisas till primärvårdens kö. Särskilt vid psykisk ohälsa förloras här värdefulla veckor när vård och behandling ersätts av kötid. Ett sätt att förbättra den här problematiken är om studenthälsan på samtliga lärosäten vid behov hade haft möjlighet att remittera direkt till specialistvården.

Övergripande är dock kunskapsläget kring hur studenthälsan skulle kunna integreras med övrig vård alldeles för dålig. I utredningen *God och nära vård* konstateras att vården bör vara personcentrerad och kännetecknas av närhet till individen. Det måste även gälla hälsovården för studenter. Saco studentråd anser därför att regeringen bör tillsätta en utredning för hur studenthälsan kan integreras med övrig vård i samhället.

Saco studentråds förslag:

- Studenthälsans rehabiliteringsuppdrag ska förtydligas.
- Det ska från studenthälsorna finnas möjlighet att remitteras direkt till specialistvården.
- Tillsätt en utredning för att ta fram förslag på hur studenthälsan vid lärosätena kan integreras med övrig vård.

Källor:

- Akavia (2021) *Efter examen 2021: Arbetsmarknaden för nyexaminerade akademiker*, rapport, (<https://www.akavia.se/siteassets/01-gemensamt/trycksaker-och-broschyrer/rapport-efter-examen-2021.pdf>)
- Arbetsförmedlingen (2021) *Hur har Covid-19 påverkat arbetsmarknaden för ungdomar?*, rapport, (<https://arbetsformedlingen.se/statistik/analyser-och-prognoser/analys-och-utvardering/hur-har-covid-19-paverkat-arbetsmarknaden-for-ungdomar>)
- CSN (2009) *Studerande föräldrar i högre utbildning: Ekonomiska och sociala villkor*, rapport, (<https://www.csn.se/om-csn/statistik-och-rapporter/rapporter.html>)
- CSN (2020) *Studerandes hälsa 2020*, rapport, (<https://www.csn.se/om-csn/statistik-och-rapporter/rapporter.html>)
- CSN (2021a) *Högskolestuderandes inkomst och utgifter 2020*, rapport (<https://www.csn.se/om-csn/statistik-och-rapporter/rapporter.html>)
- CSN (2021b) *Tilläggsbidrag för dig som har barn*, artikel, (<https://www.csn.se/bidrag-och-lan/studiestod/tillagg-till-studiestodet/for-studier-med-studiemedel/tillaggsbidrag.html>)
- CSN (2021c) *Högskolestuderandes ekonomiska och sociala situation 2020*, rapport, (<https://www.csn.se/om-csn/statistik-och-rapporter/rapporter.html>)
- Dagens Industri (2020) *Moderaterna vill införa ett extra studielån*, artikel, (<https://www.di.se/nyheter/moderaterna-vill-infora-ett-extra-studielan/>), publicerad 2020-09-02
- Ekonomifakta (2021) *Ungdomsarbetslöshet*, artikel, (<https://www.ekonomifakta.se/fakta/arbetsmarknad/arbetsloshet/ungdomsarbetsloshet-per-manad/>)
- Folkhälsomyndigheten (2021) *Psykisk hälsa (självrapporterat) efter sysselsättning, kön och år. Andel (procent)* (http://fohm-app.folkhalsomyndigheten.se/Folkhalsodata/pxweb/sv/B_HLV/B_HLV_dPsykhals/hlv1psyesys.px/table?tableViewLayout1/)
- MUCF (2019) *Unga med attityd: Arbete & Arbetsmarknad – Attityd och värderingsstudie 2019*, rapport, (<https://www.mucf.se/publikationer/unga-med-attityd-2019-del-2>)
- Ny Teknik (2019) *Så många civilingenjörsexamina tas ut*, artikel, (<https://www.nyteknik.se/ingenjorskarriar/sa-manga-civilingenjorsexamina-tas-ut-6978740>), publicerad 2019-11-18
- Saco (2021) *Akademikers arbetsmarknad 2020*, rapport, (<https://www.saco.se/opinion--fakta/rapporter-och-remisser/rapporter/akademikernas-arbetsmarknad-2020/>)
- Saco studentråd (2020) *Hur mår Studenthälsan?*, rapport, (<https://www.saco.se/saco-studentrad/vi-tycker/rapporter/hur-mar-studenthalsan/>)
- Saco studentråd (2021) *Fler i studier, fler i otrygghet*, rapport, (<https://www.saco.se/saco-studentrad/vi-tycker/rapporter/fler-i-studier-fler-i-otrygghet/>)
- S-studenter (2020) *Dags för ett rättvist studiemedel*, rapport, (<http://s-studenter.se/ny-rapport-dags-for-ett-rattvist-studiemedel/>)
- UKÄ (2021) *Studenternas studiemiljö och hälsa efter omställningen till distansutbildning vårterminen 2020*
- Ungdomsbarometern (2021) *LL-barometern 2021 – En studie om livslångt lärande*, rapport, (<https://www.ungdomsbarometern.se/losningen-pa-kompetensbristen-7-av-10-svenskar-mellan-25-55-ar-kan-tanka-sig-att-studera-vidare/>)
- Utbildningsdepartementet (2021) *Studiestödet anpassas för att främja omställning*, artikel, (<https://regeringen.se/artiklar/2021/10/studiestodet-anpassas-for-att-framja-omstallning/>)